

LAUDÁCIÓ
A SAPIENTIA ERDÉLYI MAGYAR TUDOMÁNYEGYETEM BOCSKAI ISTVÁN DÍJA
KATÓ BÉLÁNAK VALÓ ÁTADÁSA ALKALMÁBÓL

Amint az a narrátori felvezetésből is bizonyára kiderült, ezek szerint a mai napon két évfordulót is ünnepelhetünk. Egyfelől egyetemünk 25. tanévének kezdetét; másfelől pedig Kató Béla elnök úr, nyugalmazott püspök úr Bocskai István díjának a 10. éves évfordulóját is. Történt ugyanis, hogy jóllehet az imént ismertetett szenátusi határozat alapján az egyetem eme legrangosabb díját még 2015-ben odaítéltük mai kitüntetettünk számára, amikor ezt tudomására hoztuk, püspök úr „visszakézből” jelezte, hogy a Sapientia Egyetemet létrehozó és felügyelő erdélyi magyar történelmi egyházak megbízottjaként, illetve aktív püspökként nem szeretné ezt az elismerést még átvenni – s hogy várjuk ki az idejét.

Az idő tehát eljött, kedves püspök úr. A tíz évvel ezelőtti történet kapcsán máris adódik két, a laudáció tárgyához szervesen illeszkedő megállapítás: az akkori gesztus és megfontolás hűen ad vissza valamit díjazottunk emberi kvalitásaiból és életbölcsségéből; másfelől pedig azt is megállapíthatjuk, hogy ezek szerint Kató Béla már tíz évvel ezelőtt is teljességgel megfelelt a Bocskai-díj odaítélési kritériumainak és már akkor méltónak bizonyult, hogy eme kiemelt elismerésben részesüljön. Módszertanilag tehát nehéz helyzetben van a mai laudáló, hiszen a tíz évvel ezelőtti, akkor már teljesített penzumot is méltatnia kell, de mindezt abban a tudatban, hogy a díj odaítéléséül szolgáló egyetlen szabályzati előírás tekintetében – a Sapientia EMTE Bocskai István-díját olyan személyiségek kaphatják, akik döntő módon járultak hozzá az egyetem alapításához, illetve fejlesztéséhez – Kató Béla az azóta eltelt tíz esztendőben is rengeteget tett, rengeteg érdemmel rendelkezik. Mindezek ismeretében lehet, hogy nem ártana, ha a mai napon rendelkeznék a „Bocskai István +” elnevezésű díjjal is – meggyőződésem, hogy akkor ezt adnánk át most püspök úrnak.

Alapvetően lehetetlen vállalkozás Kató Béla tevékenységéről, munkásságáról, személyiségéről néhány perces laudációt írni. Annál is inkább, mivel a teljes Kárpát-medencében közzismert tény, hogy kitüntetettünk afféle két lábon járó intézmény. Ám, ahogyan a kőkorszak is arról kapta a nevét, hogy azidőtájt az emberek a követ használták alapvető eszközként, a chatgpt-korszakában előkaptam én is annak névadó eszközét. Az előbb említett „két lábon járó intézmény”, a díjazottunk személye mögött rejlő gazdag és nagyon szerteágazó tevékenység margóján megkérdeztem tehát a mesterséges intelligenciát, hogy „szerinted mit kell tudni Kató Béláról?”. A barátosi szülőhely, a protestáns teológiai tanulmányok, a Cófalvi és Illyefalvi lelkészi szolgálatok, a püspökhelyettesi, majd püspöki feladatok megjelölése mellett a válasz azt is tartalmazta, hogy nagy hangsúlyt fektetett az intézményépítésre (óvodák, iskolák, egyetemek, szociális intézmények), sokat tett a magyar identitás megőrzéséért Erdélyben, és hogy a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem egyik legfontosabb támogatója volt, amely a romániai magyar felsőoktatás egyik központi intézményévé vált. (Ez utóbbi állításból kiindulva, mely gyakorlatilag egyezik a Bocskai-díj odaítélési kritériumával, megnyugtató számomra, hogy korunk egyik legnagyobb „autoritása”, a chat-gpt is úgy gondolja, hogy mai díjazottunk érdemes erre az elismerésre.)

Mivel a fenti válasz további kíváncsiságot gerjesztett bennem, folytattam még egy kicsit a kérdezést: „És mit tudsz mondani Kató Béla közéleti szerepvállalásáról, közösségre kifejtett hatásáról?” Gyors összegzésében intelligenciánk most is igen helytálló válaszokat adott, hiszen arról írt, hogy Kató Béla többször emelt szót a magyar közösségi érdekek védelmében, legyen szó oktatásról, autonómiáról vagy szociális ügyekről, s ugyanakkor nyíltan képviselte, hogy a református egyház nem vonulhat ki a közéletből. Megtudtam azt is, hogy Kató Bélát 2024-es nyugdíjba vonulása után is mérceként emlegetik az erdélyi református közösségben, s hogy az általa képviselt projektek (Sapientia, oktatási támogatások, szociális intézmények) hosszú távon is meghatározzák az erdélyi magyar közéletet.

Beszélgetésünknek az vetett végett, hogy egyszeri intelligenciánk ezen a ponton megkérdezte: „szeretnéd, hogy készítsek egy pro- és kontra érvekből álló táblázatot Kató Béla örökségéről?” Hát itt én berekesztettem a beszélgetést, hisz egyfelől egyáltalán nem szerettem volna, ha Kató Bélát valamiféle táblázatokban összegeznék a mesterséges intelligencia. Másfelől pedig végképp erőssé vált az az érzésem, hogy a mesterséges intelligencia – bár mai kitüntetettünk általa felsorolt érdemei kétségtelenek – sohasem fogja tudni megragadni azt, hogy mi, „Sapisok”, miért is részesítjük Bocskai-díjban Kató Bélát. (Ami egyszersmind újabb bizonyítéka lehet annak is, hogy van, amire a mesterséges intelligencia soha nem lesz alkalmas, és amit soha nem is fog tudni „megtanulni”.)

Mert melyek is lennének ezek a sajátos nüanszok? Mit jelent számunkra, intézményünk számára, a Sapientia fejlődése számára Kató Béla?

Jelentette és jelenti a kiegyensúlyozottságot, a nyugodt és higgadt párbeszédet. Biztosan nem vagyok egyedül ebben a teremben, akik még emlékszünk arra, hogy az egyetemalapítás és az azt követő két-három év után Kató Béla volt az, aki kivezette a Sapientia Alapítvány kuratóriumából, s implicite a frissen alapított egyetemből a fölösleges polémiákat, vitákat, az egyes oktatási helyszínek közötti feszültségeket – aki, igen erős diplomáciai érzéke, bölcsessége, higgadtsága, kompromisszumok elérésében való tehetsége és tapasztalata révén nyugalmat, stabilitást, kooperációt hozott, az alapítás hőskora és „viharai” után, egyetemünk számára. És ez azóta is így van: bő húsz esztendeje vezeti a Sapientia Alapítvány kuratóriumát, mely mindmáig a kooperációban, párbeszédben, együttműködésben hozott felsőoktatási stratégiai döntések helyszíne (azt itt jelenlevő kurátor hölgyek és urak talán meg tudják ezt erősíteni).

Kató Béla jelentett és jelent a Sapientias közösség számára egy olyan biztos pontot, aki a tiszteletet és a megbecsülést nem hozott anyagból, hozott árúból, nem a különböző, korábban már elért eredményekből vagy betöltött tisztségekből, hanem az intézményünk belső és külső életében betöltött szerepe okán érte el. És, ami ebben a gondolatkörben talán a legfontosabb: mi, „Sapisok”, az együtt töltött évtizedek alatt megtanultuk, hogy Kató Bélára mindig lehet számítani, hogy „mérget lehet venni arra”, hogy az egyetem ügyét nála semmi egyéb szempont nem szorítja háttérbe, s hogy bármiféle hátrahelyzetben, bármilyen áldozatok árán, de feltétel nélkül számítani lehet szolidaritására. Nem akármilyen érték ez a mai világban – és nem akármilyen biztonság az egyetem számára.

A Sapientia EMTE fejlődéséhez, haladásához, sikereihez való hozzájárulása – az ünnepi alkalom ellenére – alapvetően banalitás, egyszerű mindennapi tény. Gyakorlatilag nincsen olyan egyetemfejlesztési-stratégiai kérdésünk, amely ne „futott volna át a kezén”, s amelynek előkészítő és döntéshozatali munkájában ne vett volna részt. Mióta Sepsiszentgyörgyre-Illyefalvára visszaköltöztél, kedves elnök úr, határozottan hiányoznak számomra azok a heti-kétheti rendszerességgel, irodádban lezajló reggeli beszélgetéseink, melyek során az egyetem helyzetét és stratégiai továbblépési lehetőségeit vitattuk meg – nem annyira az azonnali teendőink, hanem a dilemmáink, kérdőjeleink, kihívásaink oldaláról.

És ha már dilemmáknál és kérdőjeleknél tartunk, el is érkeztünk oda, hogy számunkra, a Sapientia számára, Kató Béla nem csupán a püspököt, az alapítványi elnököt, hanem legalább ilyen súllyal az embert is jelentette, jelenti. Ez az emberi arc az, amit a chat gpt sohasem fog tudni reprodukálni. Hisz egész emberi lénye kiegyensúlyozottságot, biztonságot, normalitást sugároz munkaközösségünk számára. Nyugodt, higgadt, türelmes ember – őszintén megvallva, mióta ismerjük egymást, soha nem hallottam még csak a hangját felemelni sem. Nem vonul el a tisztség magaslataiba, közvetlen, emberi módon viszonyul kollégáihoz, jókat lehet viccelni, poénkodni, nevetni vele. No meg beszélgetni a minket körülvevő világ dolgairól. Azt mondanánk, a mai szlengben, hogy nem lett „nagy arc” – pedig ténylegesen volna mire. Hogy egy igen aktuális életképet hozzak most ide példaként, díjazottunk emberi arcának érzékeltetésére: az elmúlt hónapokban bárhányszor is Sepsiszentgyörgyön jártam, rendszerint a campus-építkezésen találkoztam vele. Naponta ott van, védőmellényben és -sisakban, sokszor gumicsizmában, hosszú beszélgetéseket folytatva az épületről és a világ dolgairól, mindenkivel, az építésvezetőtől kezdve az egyszerű kubikosig.

Az elmúlt közel húsz esztendő Sapientia-át illető stratégiai, fejlesztési kérdéseinek egyik motorja, az intézményen belüli biztonság, nyugalom, emberiség és prediktibilitás egyik megteremtője – akár ennyiből is állhatott volna a laudáció, hiszen MI ezért gondoljuk érdemesnek Kató Bélát a Bocskai-díjjal való kitüntetésre.

A végére pedig, kedves elnök úr, kedves Béla, egy igen mély, és személyes megjegyzés. Hálás vagyok a Gondviselésnek, hogy ily hosszú időn keresztül veled dolgozhattam (és dolgozhatok), hiszen tőled rengeteg mindent tanulhattam. Édesapámtól, Tonk Sándortól, a Sapientia Alapítvány első elnökétől is sokat tanultam, születésem napjától az ő 2003-ban bekövetkezett haláláig. De intézményvezetési dolgokban 2003-ban én még csak afféle „hátagombolós” voltam, segítségre, irányításra, tanácsokra volt szükségem. Nem szaporítom a szót: köszönöm a Gondviselésnek azt, hogy intézményi dolgokban, az elmúlt húsz esztendőben, apám helyett egy kicsit apám lehettél.

Isten éltesse elnök úr, tartson meg egészségben, derűben és bölcsességben – és fogadd közösségünk nevében szívből jövő gratulációinkat!

Köszönöm, hogy meghallgattak!

Kolozsvár, 2025. október 3.